

Is de ander echt gek?

Lukas, Emma, Mo en Floor

Lang voor Donald Trumps veelbesproken suggestie om de injectie van bleek als behandeling tegen het coronavirus te onderzoeken, ging dit idee al rond op het internet. Sterker nog: in 2010 moest de FDA (de Amerikaanse Voedsel- en Warenautoriteit) de Amerikaanse consument al een keer op de gevaren van het drinken van een zogenaamde Miracle Mineral Solution wijzen. Dit middel - destijds gepromoot als medicijn voor onder anderen HIV, hepatitis, verkoudheid en kanker- was namelijk weinig meer dan industriële bleek.

Het lijkt vanzelfsprekend dat bleek schadelijk is voor de gezondheid. Toch heeft de onthulling van de FDA het geloof in dit wondermiddel niet bepaald doen uitdoven en de huidige pandemie bleek bij uitstek geschikt om de mythe verder te verspreiden. Hoe kan het dan dat zoveel mensen zulke onzin geloven? Zijn dit nou allemaal idioten? Dat is natuurlijk te kort door de bocht. Kijk maar naar die andere groep mensen die door het geloven van onjuiste informatie de volksgezondheid in gevaar brengt: vaccinatieweigeraars. Onder hen bevinden zich ook verstandige of althans hoogopgeleide mensen. Om het wijdverspreide geloof in nepnieuws en andere foutieve informatie echt te begrijpen is het noodzakelijk om de aandacht te verleggen van het individu naar de sociale netwerken waar we deel van uitmaken en de politieke intenties achter de productie en verspreiding van nepnieuws.

We kennen de uitspraak kennis is macht, maar misschien is het eerder het vertrouwen dat anderen in je kennis hebben dat macht geeft. Als kiezers geloven dat je kennis van zaken hebt en bovendien niets voor ze achterhoudt, zullen ze geloven dat je de juiste beleidskeuzes zal maken en zullen ze op je stemmen. Het verspreiden van nepnieuws, dat ingaat tegen de informatie waar je politieke tegenstanders naar handelen, wekt dan de indruk dat jij meer kennis hebt of daar in ieder geval openhartiger over bent.

Maar nepnieuws dient nog een doel. Het lijkt soms net alsof Donald Trump iedere keer dat hij beschuldigd wordt van het verspreiden van nepnieuws, iemand anders van hetzelfde beschuldigt. Op die manier wordt naast het verspreiden van nepnieuws ook het afdoen van kritiek als nepnieuws aan het politieke trukendoos toegevoegd. Daarnaast benadruk je met het labelen van berichtgeving als nepnieuws je eigen “kennis” van zaken en haal je andermans geloofwaardigheid onderuit: als CNN Trumps uitspraken als nepnieuws bestempelt, doet dat zijn achterban weinig schade, omdat zij CNN juist als een onbetrouwbare nieuwsbron

zien. Zo ontstaat er een duizelingwekkend spiegelbeeld tussen Trumps aanhang en mensen die de berichtgeving van de “mainstream” media geloven. Als beide kampen elkaar van precies hetzelfde beschuldigen, wie moet je dan geloven?

Deze situatie doet sterk denken aan een probleem dat sommige filosofen al decennia lang bezighoudt: als twee experts binnen een bepaalde discipline elkaar tegenspreken, wie moet je als leek dan vertrouwen? Volgens sommigen is dit probleem onoplosbaar omdat je als leek per definitie nou net de kennis mist die nodig is om het probleem op te lossen. Anderen zien uitwegen. We kunnen bijvoorbeeld iemands verleden beoordelen. Als iemand tot nu toe altijd betrouwbaar was, zal dat waarschijnlijk zo blijven. Maar dit is niet zo makkelijk als het lijkt. Hoe bepaal je wie in het verleden betrouwbaar was in een tijd waarin iedereen elkaars betrouwbaarheid aanvalt en elkaars berichtgeving als nepnieuws afdoet?

Voor politieke vraagstukken is dit probleem nog complexer. Het milieu waarin je opgroeit is bijna altijd bepalend voor je politieke overtuigingen, die op hun beurt weer essentiële graadmeters zijn om te bepalen wie je gelooft. Iemand met een gedeelde politieke voorkeur zal in discussies meestal punten maken waar je het grondig mee eens bent, waardoor ze snel je vertrouwen wint. Het resultaat kan zijn dat je op het gebied van politiek relevante informatie alleen nog maar gelijkgestemden gelooft. En voila: daar liggen de beruchte bubbels en echo kamers op de loer.

Het is misschien makkelijk om naar de ander te wijzen en die als onkritisch te bestempelen, maar als iedereen dat doet komen we niet veel verder. Het is beter om de aandacht op jezelf te richten. Hoe vaak struin je na het lezen van een artikel het internet af om de waarheid ervan te controleren, of beter nog: trek je zelf de wereld in om op onderzoek uit te gaan? Als je favoriete tv-zender, je vrienden, een expert op YouTube en die eerlijke politicus hetzelfde zeggen, zal bijna iedereen dat voor waarheid aannemen. Maar waar deze houding in bepaalde sociale netwerken tot geloof in de complexiteit van het bestrijden van het coronavirus leidt, kan precies dezelfde houding in andere sociale netwerken leiden tot het geloof dat bleek een (potentieel) medicijn voor corona is.

Op het moment dat je anderen gaat beschuldigen van het verspreiden of geloven van nepnieuws, loop je het risico dat je verwijt als een boemerang terugkomt: nee, jij gelooft nepnieuws! Kijk daarom eerder naar jezelf, hoezeer je ook in je eigen gelijk gelooft. Niemand denkt dat wat hij of zij gelooft nepnieuws is, maar toch geloven aanzienlijk veel mensen nepnieuws. Als iedereen regelmatig zijn bronnen controleert tegenover andere bronnen en evalueert op mogelijke politieke motieven, ontmaskeren deze mensen vanzelf het nepnieuws waar ze in geloven. Wie weet wat je zelf ontdekt!